

INFORMAČNÍ ZDROJE PRO OBLAST BOZP

Veronika Měrková¹, Kateřina Veselá², Jiřina Ulmanová³

ABSTRAKT

Cílem tohoto příspěvku je představit informační zdroje pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a souvisejících oblastí, které vytváří a provozuje Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i. Smyslem všech informačních a znalostních systémů je poskytnout koncovým uživatelům komplexní informace pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a s ní související obory. Snahou VÚBP je reagovat na nové informační trendy, zkvalitňovat nejen obsahovou, ale i vizuální a uživatelskou stránku jednotlivých systémů a vytvářet tak nástroje, které mohou poskytnout uživatelům odpovědi na celou škálu jejich odborných dotazů a potřeb.

KLÍČOVÁ SLOVA:

informační zdroje, informační systémy, znalostní systémy, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, Výzkumný ústav bezpečnosti práce

ABSTRACT

The aim of this paper is to present the information resources for occupational safety and health and related fields, which are created and operated by the Occupational Safety Research Institute, v. v. i. The purpose of all information and knowledge systems is to provide end users with comprehensive information for occupational safety and health and related fields. VÚBP strives to respond to new information trends, to improve not only the content, but also the visual and user aspects of individual systems, and to create tools that can provide users with answers to a wide range of their professional questions and needs.

KEY WORDS:

information resources, information systems, knowledge systems, occupational safety and health, Occupational Safety Research Institute"

¹ Veronika Měrková, Mgr., MBA, Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1, merkova@vubp.cz

² Kateřina Veselá, Ing., Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1, vesela@vubp.cz

³ Jiřina Ulmanová, Mgr., Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., Jeruzalémská 1283/9, 110 00 Praha 1, ulmanova@vubp.cz

ÚVOD

Na moderní BOZP je třeba nahlížet komplexně jako imanentní systémovou součást bezpečnostních nauk. BOZP, požární ochranu, krizové řízení či ochranu obyvatelstva spojuje společný cíl, kterým je ochrana základních společenských hodnot – lidského života a zdraví. Základními společnými nástroji jsou zejména identifikace hrozeb, jejich analýza a maximální snížení rizik jejich negativních dopadů. Jedná se o oblasti, kterým společnost věnuje pozornost většinou až tehdy, kdy mimořádná událost nebo krizová situace bezprostředně hrozí, či již negativně působí. Nejúčinnějšími ochrannými mechanismy jsou v zásadě prevence, krizová připravenost a plánování, analýza rizik souborně zajišťující připravenost odpovědných subjektů k maximální ochraně informovaných ohrožených skupin.

Je třeba, aby zaměstnanci reflektovali nezbytnost připravenosti na krize, mimořádné události či požární rizika, jak ostatně ukazuje i současná realita, kdy ČR čelí krizi uprchlické, důsledkům krize pandemické ve vztahu ke covid-19 a požární, kdy jsou stále častější požáry v suchých regionech ČR.

Komunikace informací veřejnosti ve zmíněných oblastech prošla a nadále prochází rozsáhlými změnami zhruba od konce 90. let minulého století, které umožnila akcelerace rozvoje v oblasti informačních a komunikačních technologií. V rámci BOZP se nedaří překonat nepřitažlivý konvenční způsob komunikace, ač širokou veřejnost jsou atraktivní moderní technologie srozumitelně a účelně cílicí informace jejich adresátům.

V současné době lidé projevují větší zájem o audiovizuální kanály než o tištěné materiály. Sociální sítě jsou již považovány za důležitý zdroj relevantních informací nejen pro mladé lidi. Společenské sociální sítě jako Facebook, Twitter, Instagram a další platformy jsou mnohými využívány na denní bázi, v České republice je využívá cca 58 % populace [1]. Díky svému dosahu se tak stávají výborným nástrojem pro předávání informací co největšímu počtu lidí a vzdělávání široké veřejnosti. Je tedy nezbytné, aby se komunikace resortu v oblasti BOZP a přidružených oblastech modernizovala a více využívala moderní a digitální technologie při předávání důležitých informací.

Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., je tvůrcem a provozovatelem celé řady informačních zdrojů, které uživatelům přináší relevantní informace pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a souvisejících oborů. Jejich přehled a stručná charakteristika jsou uvedeny v tomto příspěvku. Většina systémů vznikla jako výstup výzkumné činnosti, která byla zaměřena na znalostní management, respektive na procesy řízení informací a znalostí v organizacích.

Obrázek 1 Informační zdroje VÚBP (zdroj: vlastní)

1 VŠEOBECNĚ ZAMĚŘENÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

1.1. OBOROVÝ PORTÁL BOZPINFO.CZ

Oborový portál BOZPinfo je národní informační zdroj věnovaný problematice bezpečnosti a ochrany zdraví při práci se zaměřením na podnikovou sféru, státní správu a samosprávu, odbornou veřejnost a na další uživatele, především z řad malých a středních podniků. Hlavním cílem BOZPinfo je aktuálně informovat o novinkách z oboru a poskytovat uživateli přehled informačních zdrojů z oblasti BOZP.

V současné chvíli probíhá v rámci projektu Předávání informací v oblasti BOZP, krizového řízení a ochrany obyvatelstva pro širokou veřejnost prostřednictvím technologických trendů restrukturalizace obsahu a inovace designového řešení tohoto portálu.

Obrázek 2 Logo informačního portálu BOZPinfo.cz (zdroj: vlastní)

Zároveň Vám představujeme **Bozpíka** (#bozpIQ), který je naší novou tváří pro oblast BOZP a stane se součástí edukativních a osvětových materiálů pro zaměstnance a zaměstnavatele.

Bozpík ztělesňuje zásady bezpečnosti práce a vytváří kladný postoj k tématu BOZP – vysvětluje zaměstnancům důležitost dodržování bezpečnostních pravidel, jako je používání OOPP, pravidelná údržba nástrojů a strojů a správné uskladnění chemických látek, vysvětlí zásady ergonomie či Vás provede světem virtuální reality. Pomocí Bozpíka lze vytvořit atraktivní materiály, jako jsou brožury, plakáty a webové stránky, které pomáhají zaměstnancům a zaměstnavatelům lépe pochopit důležitost BOZP a učinit ji přístupnější pro všechny. Bozpík také pomáhá rozbít stereotypy o BOZP a ukázat, že to nemusí být nudné téma, ale že může být zábavné a zajímavé.

Obrázek 3 Postavička Bozpíka

JOSRA (Journal of Safety Research and Applications) je elektronický odborný recenzovaný časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti pro oblast vědy, výzkumu, vývoje, aplikací a technologií v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a souvisejících oborech. Slouží především jako nástroj pro transfer odborných poznatků, znalostí a informací a také pro komunikaci mezi odborníky.

Obrázek 4 Logo JOSRA (zdroj: vlastní)

1.2. DIGITÁLNÍ ARCHIV BOZP SAFE

SAFE - digitální archiv BOZP je průběžně budovaným úložištěm monografií, periodik, časopiseckých článků, norem, právních předpisů ČR a EU, výzkumných zpráv, studentských prací a dalších dokumentů soustředěných v oborové knihovně BOZP. Koncovým uživatelům z okruhu odborné i laické veřejnosti nabízí metadatové záznamy o jmenovaných dokumentech.

Obrázek 5 Logo digitálního archivu (zdroj: vlastní)

Plné texty dokumentů najdete u českých i evropských právních předpisů a výzkumných výstupů VÚBP. Pokud má uživatel zájem o plné texty ostatních dokumentů, lze kontaktovat oborovou knihovnu VÚBP prostřednictvím e-mailové adresy knihovna@vubp.cz.

V loňském roce byly v systému v rámci výzkumného úkolu s názvem Zefektivnění vyhledávání v digitálním archivu BOZP SAFE a propojení s Encyklopedií BOZP (EBOZP) aplikovány inovativní změny, které přináší významné vylepšení uživatelského prostředí archivu. Mezi tyto změny patří například zobrazení dokumentů na hlavní stránce, které byly přidány do digitálního archivu BOZP v posledních 14 dnech. Tento nový prvek umožňuje uživatelům rychle najít nejnovější dokumenty a získat tak přehled o novinkách v oblasti BOZP. Další změnou je přidání náhledu plného textu u vybraného záznamu. Tato funkce umožňuje uživatelům rychle prohlédnout obsah dokumentu, aniž by museli otevírat celý soubor. Pro usnadnění vyhledávání byl integrován našeptávač klíčových slov, který umožňuje uživatelům snadno najít relevantní dokumenty pomocí různých klíčových slov a frází. Za zmínku stojí i zprostředkování fulltextového vyhledávání nad celým archivem, což umožňuje uživatelům hledat dokumenty pomocí celých vět a frází ve všech polích. Systém nyní nabízí u vybraného dokumentu obsahově podobné dokumenty, a to na základě shody alespoň dvou klíčových slov. Další změna, jejímž cílem je rozšířit uživatelovu představu o rozsáhlé problematice BOZP je propojení klíčových slov na EBOZP. Po rozkliknutí vybraného klíčového slova se zobrazí krátká definice a možnost přesměrování na heslo v EBOZP. Drobné změny proběhly i po grafické stránce, např. každý typ dokumentu má pro lepší orientaci vlastní grafickou ikonu.

Přístup do digitálního archivu je možný z portálu BOZPinfo, ze Znalostního systému prevence rizik v BOZP a institucionálních stránek VÚBP.

1.3. ZNALOSTNÍ SYSTÉM PREVENCE RIZIK V BOZP

Znalostní systém prevence rizik v BOZP (ZSBOZP) je nástrojem, který slouží ke sdílení znalostí a informací týkajících se prevence rizik v BOZP. Je provázán s dalšími systémy zdrojové základny BOZP, a to Encyklopedií BOZP, SAFE - digitálním archivem BOZP a oborovým portálem BOZPinfo.

Obsah systému tvoří informace a znalosti pro dvě uživatelské úrovně, a to pro státní správu (ocenění v oblasti BOZP, pracovní úrazovost, nemoci z povolání, studie a analýzy v BOZP, národní politika BOZP a evropské strategie BOZP) a pro odbornou veřejnost (BOZP obecně, řízení BOZP, prevence rizik, ochrana zdraví, pracovní

podmínky, pracovní prostředí, bezpečnost technických zařízení, inspekce práce a požární ochrana). Dále jsou v ZSBOZP dostupné užitečné informace jako jsou předpisy ČR a EU, kalendář akcí, publikace ke stažení, terminologie, formuláře, testy, adresář důležitých institucí, často kladené dotazy a přehled nových norem.

Obrázek 6 Logo ZSBOZP (zdroj: vlastní)

1.4. ENCYKLOPEDIIE BOZP

Encyklopedie BOZP je internetovou encyklopedií, která slouží jako nástroj pro orientaci v terminologii oboru bezpečnost a ochrana zdraví při práci a souvisejících oblastech. Zároveň slouží také jako překladový slovník. EBOZP je užitečným nástrojem pro organizace, odborníky a studenty, kteří se problematikou BOZP zabývají nebo se do jejich činnosti tato oblast prolíná. Rozsáhlý obsah oboru BOZP je rozčleněn do 8 tematických skupin, tzv. portálů (Lidé; Stroje, technická zařízení a nářadí; Materiály, látky, energie; Pracovní a životní prostředí; Management a řízení BOZP; Sociální aspekty, společnost; Hygiena práce; Mimořádné události a nežádoucí situace). Tuto tematickou strukturu doplňují 4 obecné kategorie Zkratky, veličiny a jednotky; Osobnosti; Instituce a organizace a Obory, specializace a standardy.

Obrázek 7 Logo EBOZP a logo Vizus (zdroj: vlastní)

Vzhledem k provázanosti BOZP s dalšími obory je žádoucí uvádět u některých pojmů více definic, abychom uživateli poskytli komplexní, a mnohdy kontroverzní pohled na dané heslo. Tento princip je potřebný i z hlediska komunikace mezi odborníky, státní správou, tvůrci legislativy či osobami odborně způsobilými v prevenci rizik. U všech definic dbáme o důsledné citování použitého zdroje. V ideálním případě se heslo skládá z obecného výkladu termínu a je doplněno definicemi či výklady, specifickými pro konkrétní obor. Tento model je uplatnitelný především u termínů, pro něž neexistuje shoda ani mezi odbornou veřejností.

S Encyklopedií BOZP pak úzce souvisí aplikace Vizus. Jedná se o vizualizační nástroj, který zobrazuje sémantické vazby mezi hesly v EBOZP. Vizualizace dat umožňuje pomocí grafických metod pochopit sémantický význam oborové terminologie a poskytuje tak uživatelům možnost pohlížet na jednotlivé odborné termíny v kontextu celého oboru.

Ze sémantického hlediska jsou v aplikaci Vizus zobrazeny tři typy vazeb mezi encyklopedickými hesly: nadřazený pojem, podřazený pojem a související (asociovaný) pojem.

2 DATOVÉ A STATISTICKÉ ZDROJE

Webová aplikace **BOZP KRAJE** využívá volně dostupných otevřených datových sad, které jsou zpracovány v lokálním datovém katalogu CKAN, a umožňuje jejich vizualizaci ve formě různých tematických dashboardů. Dashboardy zpracovávají statistická data, která se dotýkají oblasti BOZP, a to jednak na úrovni celé ČR, ale také na úrovni jednotlivých krajů ČR. Jedná se především o pracovní úrazovost, nemoci z povolání, inspekční činnost atd. Vizualizovaná data poskytují uživateli komplexní statistickou informaci pro dané geografické oblasti. Data mohou uživatelům sloužit jako podkladový materiál při tvorbě různých strategických dokumentů, které řeší problematiku BOZP v praxi.

Aktuálně aplikace obsahuje aplikace 35 datových sad od osmi organizací (Česká správa sociálního zabezpečení, Český statistický úřad, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Státní úřad inspekce práce, Státní zdravotní ústav, Výzkumný ústav bezpečnosti práce) rozříděných do osmi tematických oblastí (adresáře a číselníky, inspekce práce, nebezpečné události, nemoci z povolání, pracovní neschopnost, ocenění v BOZP, pracovní úrazovost a obyvatelstvo).

Statistický portál **BOZP STATISTIKY** nabízí vybrané datové zdroje ČR související

s BOZP a pracovními podmínkami pro osvětovou a preventivní činnost zaměstnavatelů, zástupců zaměstnanců a zaměstnavatelů a odborníků v oblasti BOZP. Portál má za cíl usnadnit orientaci v datech a umožnit rychlou informaci o požadovaných ukazatelích BOZP. Poskytuje zpracované statistiky k těmto oblastem:

- pracovní úrazy - absolutní počty, relativní ukazatele, mapové zobrazení, druhy a zdroje zranění, závažné pracovní úrazy,
- pracovní neschopnost - celkový přehled, příčiny dočasné pracovní neschopnosti, délka dočasné pracovní neschopnosti a
- invalidita.

Obrázek 8 Logo BOZP kraje a logo BOZP STATISTIKY (zdroj: vlastní)

3 TEMATICKY ZAMĚŘENÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

3.1 PRÁCE CIZINCŮ V ČESKÉ REPUBLICĚ A PRÁCE OBČANŮ EU V ČESKÉ REPUBLICĚ

V rámci projektu zaměřeného na problematiku nelegální práce vznikly dvě webové aplikace. Aplikace Práce cizinců v České republice, která vznikla v roce 2021, je určena pracovníkům – cizincům pocházejícím ze států mimo Evropskou unii (EU),

Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska, kteří nejsou rodinnými příslušníky občana některého ze států EU, kteří mají zájem vykonávat legálně pracovní činnost v České republice, případně pracují v ČR sice nelegálně, ale rádi by svůj status zlegalizovali. Webová stránka je dostupná v pěti jazykových mutacích a formou otázek a praktických odpovědí nabízí užitečné informace týkající se pobytu cizinců na území ČR, podmínek výkonu legální pracovní činnosti v ČR, výhod legální práce v ČR, vysvětlení, co se rozumí nelegální prací cizinců v ČR, důsledků a rizik spojených s nelegální prací v ČR a práv cizinců v oblasti zdravotní péče a sociálního zabezpečení.

Aplikace Práce občanů EU v České republice obsahuje nejčastěji kladené dotazy ohledně práce občanů EU a jejich rodinných příslušníků v České republice. Obsah webu je plně dostupný v pěti jazykových mutacích (čeština, angličtina, polština, rumunština a bulharština). Cílovou skupinou jsou občané EU a jejich rodinní příslušníci, kteří mají zájem pracovat v České republice a hledají relevantní informace, nebo si nejsou jisti, zda vykonávají práci v souladu s právními předpisy ČR a zda jsou dodržována jejich práva, případně již na území ČR pobývají a pracují zde nelegálně, ale rádi by svoje postavení zlegalizovali.

Webová stránka Práce občanů EU v České republice přehlednou formou předkládá tematické okruhy otázek ohledně pobytu občanů EU na území ČR, rozdílů mezi blízkým a vzdáleným rodinným příslušníkem občana EU, výhodách legální formy zaměstnání, rizicích nelegální práce, otázkách bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zdravotní péče a sociálního zabezpečení či možnosti hledání práce v ČR legální cestou.

Ačkoliv jsou oba weby primárně zaměřeny na zahraniční pracovníky, řadu informací, zejména o rizicích výkonu nelegální práce a výhodách výkonu práce v pozici zaměstnance, mohou využít i občané ČR, neboť obsah je plně dostupný také v češtině.

Obrázek 9 Logo Práce cizinců a logo Práce občanů EU (zdroj: vlastní)

3.2 PRACOVNÍ POHODA

Portál **Pracovní pohoda** je věnovaný měření a zlepšení kvality pracovního života v České republice. Nabízí aktuální informace o kvalitě pracovního života, odkazy na články, doporučení a další užitečné informace pro pracující i zaměstnavatele. Portál je rozdělen do 3 skupin dle cílové skupiny uživatelů:

- pro veřejnost – část zaměřená na kvalitu pracovního života napříč českou populací, hlavní důvody nespokojenosti a co může člověk a jeho okolí udělat pro dosažení pracovní pohody,
- pro firmy – část zaměřená na pracovní pohodu zaměstnanců, na vliv a důsledky pracovní atmosféry a vztahů ve firmě, vlivu spokojenosti v práci na pracovní nasazení zaměstnanců,

- pro odborníky – část poskytující informace o metodologii měření kvality pracovního života, přístupu k historickým datům odborným publikacím.

Pracovní pohoda

Obrázek 10 Logo Pracovní pohoda (zdroj: vlastní)

3.3 IDENTIFIKACE A HODNOCENÍ RIZIK PRO MALÉ PODNIKY (IDRIS)

Projekt Vývoj aplikace pro analýzu a hodnocení rizik BOZP včetně tvorby nástrojů pro jednotlivé profese navazuje na projekt s názvem Vývoj nástrojů pro posuzování pracovních rizik s využitím webové platformy OiRA pro účely malých podniků, mikropodniků a OSVČ v ČR, který byl řešen 2018–2020.

Obrázek 11 Logo IDRIS (zdroj: vlastní)

Hlavním cílem výzkumného úkolu je vyvinout novou aplikaci pro analýzu a hodnocení rizik BOZP (se všemi lokálními požadavky pro české prostředí) a dále široké spektrum nástrojů pro posouzení pracovních rizik s využitím zmíněné aplikace a usnadnit malým podnikům, mikropodnikům a OSVČ působícím v prioritních ekonomických činnostech a odvětvích v ČR dodržování právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP ve vazbě na prevenci pracovních rizik.

Vyvíjená aplikace, která bude dostupná na adrese hodnocenirizik.cz bude použita jako monitorovací nástroj pro plnění povinností BOZP a PO. Bude možné propojení jednotlivých nástrojů s výstupem do jednoho rozhraní pro celkové řízení rizik. Úkoly bude možné přidávat samostatně bez vazby na nástroj i jednotlivé riziko a zajistit jejich přidělení jakékoliv osobě e-mailovou notifikací, která obsahuje popis, termín, popř. náklady.

Dále bude také možné přístup pro více uživatelů do jednoho účtu a také možnost nahrávat dokumentaci a záznamy BOZP a PO pro uživatele. Důraz bude kladen na zpětnou vazbu uživatelů a komunikaci s nimi. Připomínky budou zasílány, vyhodnoceny a zpracovány, tzn., že bude zde účast uživatelů na vývoji aplikace a také jim budou poskytovány informace o legislativních změnách, novinkách, akcích.

4 SOCIÁLNÍ SÍTĚ A MULTIMEDIÁLNÍ PLATFORMY

Inspirativním zdrojem informací z oblasti BOZP jsou také podcasty, které vznikají v rámci výzkumné činnosti. Poslechnout si můžete podcasty, které se věnují

např. bezpečnosti práce ve sportu; psychosociálním rizikům; nelegálnímu zaměstnávání cizinců; homeworkingu; šikaně na pracovišti; covid-19 jako nemoci z povolání; BOZP v sociálních službách; pracovním rizikům u strážníků obecní policie; komunikaci v oblasti BOZP; hasičům či klimatickým změnám.

Obrázek 12 Logo Buzzsprout (zdroj: vlastní)

Výzkumný ústav bezpečnosti práce aktivně využívá pro prezentaci a šíření odborných poznatků, informací a aktualit ze světa BOZP sociální sítě, na kterých můžete toto dění sledovat.

Obrázek 13 Vývoj využívání sociálních sítí VÚBP (zdroj: vlastní)

ZÁVĚR

Primárním zaměřením Výzkumného ústavu bezpečnosti práce jsou výzkumné aktivity v oblasti prevence rizik ohrožení zdraví a životů osob, životního prostředí a hmotných statků, vyplývajících z pracovních činností a zlepšování pracovní pohody a kvality pracovního života. Aplikace a diseminace výzkumných výsledků mezi odbornou i laickou veřejností je neméně důležitá. K tomuto účelu VÚBP, v. v. i. využívá výše uvedené informační zdroje a kanály sociálních sítí.

DEDIKACE

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2018–2022 a je součástí výzkumného úkolu 03-S4-2023-VUBP Předávání informací v oblasti BOZP, krizového řízení a ochrany obyvatelstva pro širokou veřejnost prostřednictvím technologických trendů, řešeného Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v. v. i., v letech 2023-2025.

LITERATURA

- [1] ČSÚ. 2023. Veřejná databáze: osoby používající sociální sítě. Dostupné na internetu: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=2725&katalog=31031&pvo=ICT04F&pvo=ICT04F>